

ĐỀ bài

TÌNH YÊU THIÊN
NHIÊN TRONG THƠ
NGUYỄN TRÃI
QUA CÁC bài HỌC
Đã HỌC.

Bài làm

Muốn hiểu Nguyễn Trãi, nếu ta chỉ đọc *Cáo Bình Ngô, Thư lại dụ Vương Thông, Hạ quy Lam Sơn...* dường như ta chỉ thấy được ở tác giả của chúng ta một bậc quân sư, một nhà chính trị kiệt xuất trên vũ đài chính trị. Còn để có cái nhìn toàn diện hơn về vị anh hùng, vậy có lẽ ta phải đặt con người ấy ngay trong chính nhịp đập của đời thường, trong những tứ thơ viết về thiên nhiên với muôn hình nghìn vẻ của ông... Ở thể loại này, thơ Nguyễn Trãi mới thực sự đúng với con người thực sự của vị quân sư họ Nguyễn.

Có thể nói thơ viết về thiên nhiên của các nhà thơ xưa bao giờ cũng có cả cảnh lẫn tình. Nhưng tình và cảnh trong thơ Nguyễn Trãi viết ta chỉ biết áp đặt vào cái công thức *vinh cảnh ngụ tình* một cách máy móc thì có lẽ thơ ông đã bị cuốn phăng theo dòng thời gian cùng với vô số các tác phẩm của các nhà thơ thời ấy từ mấy trăm năm trước rồi. Cái đáng nói, đáng quý ở đây là tuy nằm trong hệ thống văn chương quy phạm nhưng phần nào Nguyễn Trãi đã thoát được khỏi quỹ đạo của nó bằng chính cái tình của mình. Cái tình ấy đạt đến cái thật, cái thiết tha trong sáng đến nỗi một khi đã đọc thơ ông, ta khó lòng mà quên đi một Úc Trai. Nhưng nó là cái tình chi, là nguyên nhân gì đã buộc thơ ông neo lại với lòng người suốt sáu trăm năm? Phải chăng đó là tư tưởng nhân nghĩa gắn liền với một khối lòng yêu nước, thương dân tha thiết, sâu đậm bên cạnh cái chất phong tình, đa cảm sẵn có trong con người Úc Trai?

Thủ tướng Phạm Văn Đồng có nói về Nguyễn Trãi: *Triết lý nhân nghĩa của Nguyễn Trãi, cuối cùng chẳng qua là lòng yêu nước thương dân...* Cho nên, khảo sát về thiên nhiên trong thơ ông, thiết nghĩ ta chỉ nên tìm hiểu cái chất phong tình và lòng yêu nước thương dân của tác giả nó lồng vào nhau là một mà thôi.

Cảnh ngụ trong tình, nếu tình là lòng yêu nước thương dân thì có lẽ cái tình ấy chỉ thực sự nắm bắt khi đã thông qua cảnh.

Cảnh thiên nhiên trong thơ Nguyễn Trãi, trước hết, cần nói rằng là cảnh được nhìn dưới đôi mắt của một nhà nghệ sĩ. Con người nghệ sĩ ấy đã mở rộng tâm hồn để đón nhận thiên nhiên, thâm nhập vào thiên nhiên và hòa tan mình trong thiên nhiên bằng trái tim hết sức nhạy cảm, đa tình và bằng cái nhất phong tình có sẵn cho nên cảnh của ông luôn độc đáo, đặc sắc và khác người cũng là một điều rất dễ hiểu. Nó trở thành cảnh của riêng ông, của riêng Nguyễn Trãi.

Không có cái chất phong tình, không có đôi mắt của một nhà nghệ sĩ làm gì họ Nguyễn có được một cảm nhận rất kì lạ, rất độc đáo:

Bóng tháp hình trâm ngọc

Gương sông ánh tóc huyền

Khi ông chiêm ngưỡng núi Dục Thúy, rõ ràng Nguyễn Trãi thực sự là một nhà nghệ sĩ mà là nhà nghệ sĩ lớn bởi cũng bao lần đến Dục Thúy Sơn,

cũng bao lượt ngắm nhìn nhưng có thể nói không ai và có lẽ chưa ai để trái tim mình non tơ lại như Nguyễn, để tâm hồn mình trẻ lại mà trở thành một chàng trai say đắm trước vẻ đẹp của một mỹ nhân – một cô gái với mái tóc đen huyền xõa dài, lấp lánh chiếc trâm vàng trên đỉnh đầu. Nói cách khác, đó chính là vẻ đẹp, là Dục Thúy Sơn của riêng Nguyễn Trãi.

Đặc biệt, cũng với cái chất nhân văn ấy, cũng hướng tới mối quan hệ tình yêu trai gái hết sức trong sáng ấy. Ước Trãi đã nhìn cây chuối và ghi nhận:

Tình thư một bức phong còn kín

Gió nơi đâu, gượng mở xem

Từ cái nõi chuối e ấp, non tơ, cuộn tròn lại con người đa cảm ấy lại thấy nó là bức thư tình. Mà cũng thực lạ, nõi lá ấy lại được nhìn thấy trên một cây chuối đã trở buồng: *Đây buồng lạ màu thâu đêm*. Phải chăng chính cái phi lí ấy đã tạo nên một giá trị độc đáo, hiếm có cho bài thơ? Từ một cây chuối đã trở buồng mà nhìn thấy một cái nõi lá đã là tài tình như từ cái nõi lá kia mà nhìn ra một bức thư mà lại là thư tình thì thử hỏi chất phong tình của tác giả nó lại lắng đến mức nào? Xuân Diệu đã có lần nói đùa: *Với cây chuối, Nguyễn Trãi xứng đáng được kết nạp là một Đoàn viên Thanh niên đầu tiên của nước Việt Nam* và ta có thể nói thêm: Đó cũng là cây chuối – là một tạo vật tồn tại, là một thiên nhiên của riêng Nguyễn Trãi mà thôi.

Thông thường mà nói thì lòng yêu nước bắt nguồn từ lòng yêu thiên nhiên với những sự vật nhỏ nhất, ngõ như không đau của chính quê hương đất nước mình. Lòng yêu đất nước, yêu con người của Nguyễn Trãi cũng bắt nguồn từ những tình cảm như vậy. Đó là đặc điểm đáng quý, đáng trân trọng thơ thiên nhiên của ông. Ông đã thấy, đã yêu từ giậu mùng toi, hàng dâm bụt đến cả cây mía, cây chuối, những sự vật thuần túy Việt Nam, cho nên có thể nói tâm hồn ông, con người ông cũng là một con người – một tâm hồn thuần túy Việt Nam. Có ý kiến cho rằng, bài thơ *Cây chuối* cái hay nằm ở hai câu cuối:

Tình thư một bức phong còn kín

Gió nơi đâu gượng mở xem

Bởi nó là một cảm xúc độc đáo, một phát hiện rất mới mẻ ở sự vật nhưng theo tôi thì cái hay lại nằm ở ngay đầu đề của nó. *Cây chuối* tuy nó gần gũi, quen thuộc đấy nhưng nếu không nhìn được nó, không yêu nó thì làm gì Ước Trãi có được cái nhìn độc đáo, mới lạ kia? Nhưng để nhìn ra cây chuối mà thấy cái đẹp của nó thì nhất thiết Nguyễn Trãi phải gắn bó, phải yêu quê hương, phải yêu đất nước ông với một tình yêu mãnh liệt sâu đậm lắm. Cho nên con người ấy cần sử dụng cái công thức rập khuôn *sông núi, tuyết, hoa* của tận đất nước Trung Hoa như phần lớn của các nhà thơ lúc bấy giờ. Ông đã đứng trên đất nước của mình bằng đôi chân của mình, tìm thấy cái đẹp ngay trên đất nước mình và từ đó trở thành danh nhân của nhân loại. Chính lòng yêu nước đã buộc ông phải phá rào văn chương quy phạm và cũng chính lòng yêu nước đã nâng con người ấy lên tầm cỡ nhân loại.

Có thể nói phần lớn các bài thơ viết về thiên nhiên đều được sáng tác trong thời gian Nguyễn Trãi ở ẩn, cho nên cảnh trong thơ ông thường buồn là một điều dễ hiểu. Nhưng cái đáng nói là dù cảnh có vui buồn đến đâu nhưng con người thoáng hiện trong nó vẫn luôn hướng cái vui, luôn hướng tới một ngày mai tươi sáng. Nói đúng hơn vẫn có cái đau đáu, bộn bề tâm sự của một người mong muốn được trở lại với cuộc đời mà cống hiến cho dân, cho nước. Có lẽ vì vậy mà trong cái muộn màng của những ngày cuối xuân, Nguyễn Trãi vẫn thấy:

Đầy sân mưa bụi nở hoa xoan

Hoa xoan nở phải chăng đó là một tấm lòng đang hoài vọng, đang ngóng trông, tha thiết được giúp dân, giúp nước. Cũng thế, trong cái *rối* suốt một ngày trường ông lại nghe thấy *lao xao chợ cá làng ngư phủ* – con người ấy quay lưng với cuộc đời nhưng lại luôn hướng về cuộc đời với tất cả mọi tình cảm, giác quan, vẫn luôn mơ ước và thực sự mãn nguyện *Dân giàu đủ khắp đời phương*. Đó chính là điểm tích cực của ông so với các nhà thơ khi phải rơi vào xu hướng bất mãn thời thế cùng thời. Chung quy, lòng yêu thiên nhiên của Nguyễn Trãi chính là lòng yêu nước, yêu nhân nghĩa. Trong những vần thơ viết về thiên nhiên của ông ta bắt gặp trọn vẹn con người Úc Trai, càng hiểu hết cái tâm sự *đêm ngày cuộn cuộn nước triều đông* của một con người suốt đời lo cho dân cho nước và càng tự hào về một vị anh hùng dân tộc suốt đời vì nước vì dân.